

Līdz ar direktīvas pārņemšanu sekmēs tēva iesaisti audzināšanā

Plānots, ka no nākamā gada 2. augusta Latvijā gaidāmas pārmaiņas līdzšinējā bērna kopšanas atvaļinājuma un vecāku pabalsta piešķiršanas kārtībā, ko paredz Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem. Tā nosaka individuālas tiesības uz divu mēnešu ilgu apmaksātu nenododamu bērna kopšanas atvaļinājuma daļu, kas līdz ar to mainīs vecāku pabalsta izmaksas kārtību. Tas nozīmē to, ja lielāko bērna kopšanas atvaļinājuma laiku izmantos mamma, tad vismaz divi mēneši būs jāizmanto arī tētim.

“Labklājības ministrijas plāns ir piedāvāt, ka kopējais vecāku pabalsta izmaksas periods netiks saīsināts, bet divi mēneši no šī perioda būs jāizmanto tam vecākam, kurš vēl nav bijis bērna kopšanas atvaļinājumā. Tas nozīmē, ka viens no vecākiem varēs izmantot atvaļinājuma lielāko daļu, taču vai nu mammai, vai tētim pienāksies vismaz divi mēneši bērna aprūpei, ko nevarēs nodot otram. Tāpat piedāvājumā vēlamies paredzēt to, ka šos divus apmaksātos bērna kopšanas atvaļinājuma mēnešus abi vecāki varēs vienlaicīgi izmantot līdz pat bērna astoņu gadu vecumam,” komentē Diāna Jakaite, Labklājības ministrijas valsts sekretāra vietniece.

Jāņem vērā, ka izmaiņas attieksies tikai uz tiem vecākiem, kuriem bērni piedzims pēc 2022. gada 2. augusta. Kā zināms, šobrīd Latvijā tiesības uz bērna kopšanas atvaļinājumu ir katram no vecākiem līdz 1,5 gadam un to var izmantot līdz dienai, kad bērns sasniedz astoņu gadu vecumu, savukārt vecāku pabalstu var saņemt viens no vecākiem līdz bērna 1 gada vai 1,5 gada vecumam. Vienlaikus vecākiem jau šobrīd ir tiesības un iespējas izmantot bērna kopšanas atvaļinājumu savā starpā mainoties

Sabiedrībā iesakņojušies uzskati par to, ka rūpes par bērnu primāri jāuzņemas mammai, joprojām ir ļoti spēcīgi. Tā, piemēram, 2020. gadā Latvijā 82% gadījumu sievietes uzņēmas sava bērna aprūpēšanu un saņēma vecāku pabalstu. Skatoties uz dinamiku piecu gadu laikā, vecāku pabalsta saņēmēju proporcija nav mainījusies.

Savukārt 2018. gada Eurobarometra aptaujas dati rāda, ka 31% tēvu nav domājuši vai plānojuši izmantot tēva (paternitātes) atvaļinājumu. Tas ir par 5% zemāks rādītājs nekā vidēji Eiropas Savienības valstīs, taču to, ka viņiem ir šādas tiesības, 9% tēvu pat neesot zinājuši. Vēl skaudrāka situācija vērojama šķirtajās ģimenēs – tikai katrā otrajā šķirtajā ģimenē tēvi tiek iesaistīti bērna aprūpē, un tikai katrs desmitais tēvs uzņemas tikpat daudz rūpju par bērniem kā to dara mamma.

Biedrības “Tēvi” valdes loceklis Gatis Smidrovskis kā galvenos iemeslus, kādēļ tēvi neiesaistītās bērna aprūpē, min sabiedrībā valdošos stereotipus un bailes par to, cik labi viņi spēs parūpēties par bērnu, kā arī finansiālos aspektus, jo bieži vien tieši vīrieši pelna vairāk nekā sievietes. Tas tiek ņemts vērā, attīstot Latvijas praksi direktīvas

ieviešanai - tiek veidotas pieejas dažādiem ģimeņu un nodarbinātības modeļiem un izvērtēta to potenciālā ietekme.

Viena no spilgtākajām iniciatīvām, kas līdz šim popularizējusi tēvu iesaisti bērnu audzināšanā, ir organizācijas "Mammām un tētiem" rīkotā Tēva diena, kas Latvijā tiek atzīmēta jau 12 gadus. Kā atceras organizācijas vadītāja Inga Akmentiņa-Smildziņa, jau pirmajā Tēva dienas gājienā piedalījās aptuveni divi tūkstoši dalībnieku, un nākamajos gados dalībnieku skaits ir palielinājies līdz pat vairāk nekā 10 tūkstošiem dalībnieku. Tas liecina, ka sabiedrībā ir interese un atbalsts šāda veida iniciatīvām. "Tēva dienas gājiens un festivāls ir labākā vieta, kur redzēt piemērus tam, kā tēvi iesaistās ģimenes dzīvē, un to, cik tēvi ir gandarīti par to, ka viņi ir tēvi. Raugoties uz šīm ģimenēm un pēc personīgās pieredzes varu teikt, ka ģimenes un tēvi Latvijā ir gatavi šādām pārmaiņām, un šis ir īstais brīdis tām," stāsta Inga Akmentiņa-Smildziņa.

To pašu atzīst arī biedrības "Tēvi" pārstāvis: "Man nepatīk teiciens: "vienkārši pieskatu bērnu". Nē, es audzinu savu bērnu. Vīrieši, kas ir devušies bērna kopšanas atvaļinājumā, atzīst, ka tā ir viena no grūtākajām, bet arī labākajām lietām, ko viņi ir izdarījuši savā dzīvē. Tiem tēviem, kas izmanto bērna kopšanas atvaļinājumu, mainās vērtības, finansiālais aspekts vairs nešķiet tik nozīmīgs. Laiks, ko viņi pavada ar ģimeni, ir daudz, daudz vērtīgāks." Labklājības ministrijas 2020. gada oktobrī veiktās socioloģiskās aptaujas dati liecina - tikai sešiem no desmit tēviem (63%) bija iespēja savā darba vietā izmantot paternitātes atvaļinājumu saistībā ar bērna piedzimšanu. Tajā pašā laikā bērna kopšanas pabalstu 2020.gadā saņēma 16,6% vīriešu, līdzīgi arī ar vecāku pabalstu - to saņēma 17,5% tēvu.

Pētījumi apstiprina, ka izmaiņas sabiedrības attieksmē un uzskatos notiek lēnām. Ir nepieciešama paaudžu nomainīšana, lai mainītos kā attieksme, tā arī rīcība. To atzīst arī klīniskā psiholoģe Kristīne Balode un ārsts-rezidents psihoterapijā Dāvis Edgars Liepa, norādot, ka no tā būs vairāki potenciāli ieguvumi. Izmaiņas sabiedrības attieksmē un uzskatos sekmēs sieviešu diskriminācijas mazināšanos, tēvu aktīvāku iesaistīšanos bērnu audzināšanā un ģimenes dzīvē, kā arī veicinās savstarpēju cieņu un vienlīdzīgu pienākumu sadali vecāku starpā. Tas radīs drošāku vidi bērnam un uzlabos attiecības starp abiem partneriem.

Diskusiju ciklu finansē Eiropas Savienības programma "Tiesības, vienlīdzība un pilsonība" (2014–2020) projekta Nr. 881676-B4A "Līdzsvars visiem (B4A)" ietvaros.